

1

Hudoba z Brezovške fare – Kako so ptičje redkosti videli nekoč in kako jih vidimo danes

// Petra Vrh Vrezec, Al Vrezec

1: V letu 2010 je Slovenijo obiskal redki kodrasti pelikan (*Pelecanus crispus*), ki je bil deležen občudovanja številnih ljubiteljev ptic tako pri nas kot v sosednjih deželah. Izjemna fotografska trofeja je uspela Luki Božiču 2. maja 2010 na Ormoškem jezeru.
foto: Luka Božič

2: Hudoba iz Brezovške fare – za rožnatega pelikana (*Pelecanus onocrotalus*), ki je 1843 leta zašel na Kranjsko, se potovanje v neznano ni dobro končalo. Občudovalci so ga pokončali. Preparat enega od pelikanov iz Brezovice iz 19. stoletja hrani Prirodoslovni muzej Slovenije.
foto: Al Vrezec

Že od nekdaj velja, da smo ljudje pozorni na nenavadnosti, ki se zgodijo v našem bližnjem okolju. Obisk ptičje redkosti, na primer, vselej izzove začudenje in predvsem večje zanimanje za eksotičnega gosta. Vendar pa je bil odnos do redkih ptičjih gostov nekoč precej drugačen, kot ga imamo danes. O tem priča denimo 170 let staro pisanje iz Kmetijskih in rokodelskih novic, natančneje leta 1843, ko je k nam zašla za tiste čase nenavadna leteča »perkazen«, v kateri bi danes verjetno vsakdo brez težav prepoznal pelikana, v tem primeru rožnatega pelikana (*Pelecanus onocrotalus*).

Kaj se je dogajalo leta 1843, ko je Kranjsko obiskal pelikan

Oktober leta 1843 so v vasi Radna v Brezovški fari na Ljubljanskem barju opazili veliko ptico. Letela je od »ljubljskiga mahu ali morosta« proti gozdu in se ustavila na smreki nad hišo. Ko so ljudje to »perkazen« opazili, se niso mogli načuditi. Najprej so mislili, da je to velik jastreb, ki je ujel ovco ali zajca. Opogumil se je kmet Tonej Sever in šel za njim s puško v roki. Ptico je obstrelil, zato je le-ta odletela še kakšnih 200 metrov naprej in padla na tla v bližini kozolca. Ljudje so urno prihitali in se čez to veliko žival »shudili«. Še posebej glasna je bila neka kmetica, ki se je čudila in vpila: »To ni ptič. To je hudoba!« Nekateri ljudje so modrovali, da je ptico iz morskih krajev na Kranjsko zanesla sapa. Drugi so se ob tej priložnosti spomnili pravljic o turških pticah, tretji so znali povedati, da je pelikan silno požrešen ptič, zaradi česar so ga v Indiji navadili loviti ribe. Okrog vratu so mu obesili železen

obroč ali rinko, da je ujete ribe zadržal v »mehurju« in jih ne pogoltnil. Vedeli so tudi, da Indijci iz teh mehurjev delajo mošnje za denar. Eden izmed njih pa se je spomnil modrosti, v katero so v starih časih menda še »modri verjeli«. Pelikan naj bi se sam ranil v prsi in s krvjo nahranil svoje mladiče. A v resnici pelikan napolni kožno vrečo pod kljunom z ribami in vodo, ga pritisne k prsim ter odnese k mladičem. Ti potem s svojimi kljuni »kavsajo« ribe v kožni vreči, starše pa pri tem ranijo do krvi. Zaradi tega so ljudje mislili, da mladiči iz materinih prsi pijejo kri. Še dodatno je to staro teorijo potrdila pelikanova krvavo rdeča konica kljuna.

Redkega pelikana so kajpak ubili, modrosti pa potlej izlivali ob kadavru nesrečne ptice. Za konec so nenavadni ulov za deset goldinarjev prodali Ljubljanskemu muzeju, kjer so ga potem nagačili. Urednik Kmetijskih in rokodelskih novic se v pripisu ni čudil, da so se ljudje tako »grozno zavzeli« za veliko ptico, ko so jo prvič zagledali.

Leta 2010 deželo na sončni strani Alp zopet obiše pelikan

Leta 2010 je naše kraje zopet obiskala velika prikazen z juga, tokrat redki kodrasti pelikan (*Pelecanus crispus*). A zdaj se čudenje in občudovanje redkega gosta ni končalo pogubno za ptico. Čudenje in hkrati veselje ob opazovanju eksotičnega gosta je spremljalo več srečnežev, ki so imeli priložnost, da se snidejo s ptico, na več koncih Slovenije. Še več, pelikan je, sodeč po vrsti poročil o srečanju s to prelestno ptico, zaokrožil še po drugih državah, denimo Avstriji in Madžarski, kjer je navduševal tako opazovalce ptic kot druge mimoidoče, ki niso mogli ostati ravnodušni ob velikem nenavadnem gostu. Če je bil pelikan iz leta 1843 s preparatom dokumentiran v muzeju, pa je bil tudi ta iz leta 2010 dokumentiran z vrsto fotografij, ki jih je danes resda nekoliko lažje posneti kot v 19. stoletju. Vsekakor se je ptica iz leta 2010 po končani avanturi na severu najverjetneje vrnila na svoja južna gnezdišča, med

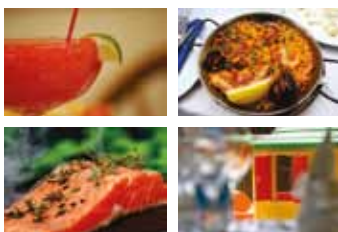

tem ko je bila avantura leta 1843 za pelikana pogubna. Razlog za to smo seveda ljudje, ki smo se v več kot sto letih dodobra spremenili tako tehnično kot etično ter pričeli gledati na svet okoli nas z nekoliko večjim spoštovanjem in obzirnostjo. Kako tudi ne, saj nam je v nasprotju z letom 1843 v letu 2010 ostalo še bore malo tistega, čemur radi pravimo »neokrnjena narava«. ●

Vir:

- HANŽEL, J. & ŠERE, D. (2012): Seznam ugotovljenih ptic Slovenije s pregledom redkih vrst. – *Acrocephalus* 32 (150/151): 143-203.
- KLANDER, J. (1843): Velik pelikan na Kranjskim. – *Kmetijske in rokodelske novice* 1 (21).

Letna restavracija in kavarna v senci stoletnih krošenj

Unionški vrt

- dnevna kosila že od 9,00 EUR na osebo in a la carte ponudba s poletnimi specialitetami
 - obujanje ponudbe »Unionskih rožc« - tradicionalnih jedi na žlico
 - sladke dobrote s tradicijo stoletnih receptur
 - brezplačno parkiranje za goste restavracije v varovani hotelski garaži
- Priščno vabljeni!*

Odprto: vsak dan od 9. do 23. ure (od junija do septembra)

Lokacija: vrt Grand hotela Union, vhod s ploščadi Ajdovščina, Miklošičeva 1, Ljubljana
T: (01) 308 1295, E: hotel.union@gh-union.si
www.gh-union.si

Včlani se

v Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS)

Skupaj za ptice in ljudi!

foto: Dare Felkonja

S tem boš:

- postal(a) del društva, ki trenutno z več kot 1000 člani rešuje največje naravovarstvene probleme in aktivno prispeva k veljavi varstva narave v naši družbi,
- dobil(a) obilo priložnosti za sodelovanje na različnih delavnicah in pri prostovoljnem naravovarstvenem delu,
- lahko postal(a) član(ica) regionalnih ali Mladinske sekcije in se udeleževal(a) ornitoloških taborov in srečanj za mlade,
- se lahko udeleževal(a) mesečnih predavanj o pticah in naravovarstvu in vodenih izletov po Sloveniji in tujini,
- prejemal(a) poljudno revijo Svet ptic (4x letno) in po želji strokovno ornitološko revijo *Acrocephalus*.

Informacije dobiš na:

DOPPS, Tržaška c. 2, 1000 Ljubljana, T 01 426 58 75
dopps@dopps.si
www.ptice.si